

09 november 2025

NIET ALLEEN WOORDEN, MAAR OOK DADEN

Jakobus 1, vers 22-27 en 2, vers 14-26

'Geen woorden maar daden', zo klinkt het in het clublied van Feyenoord. De Feyenoordfans zitten niet te wachten op allemaal gepraat en voorbeschouwingen, er moet gewoon gescoord worden. Dat past ook wel bij de Rotterdamse mentaliteit. 'Niet ..., maar poetsen'. Gewoon: handen uit de mouwen. Of zoals mijn collega eens een Rotterdams gezegde citeerde: 'hier in Rotterdam verdienen wij het, in Den Haag maken ze het op'. Geen woorden maar daden.

Jakobus zegt het net iets anders, maar wel met dezelfde nadruk op de daden. 'Wees *daders* van het Woord en niet alleen hoorders', zo begon onze Bijbellesing (1,22). Of zoals het tweede Bijbelgedeelte eindigde (2,26): zoals het lichaam zonder geest dood is, zo is ook het geloof zonder de werken (zonder de daden) dood.' Zonder daden is je geloof een lijk..

Ik wil met u eens gaan bekijken waarom Jakobus in zijn brief zo sterk de nadruk op legt op die werken, die daden, die praktische kant van het geloof. Want het komt steeds weer terug in zijn brief. En ook – ik zou het haast noemen: een beetje op z'n Rotterdams eigenlijk. Jakobus neemt bepaald geen blad voor de mond. Hij is duidelijk in wat hij denkt. En stellig. Maar aan de binnenkant van zijn verhaal zit volgens mij ook heel veel liefde: liefde voor God en voor zijn lezers. Nu, ik ga even wat woorden wijden aan die daden van Jakobus.

Maar ik begin eerst met wat anders: geloof zonder daden is heel gevaarlijk, 'dodelijk gevaarlijk, zo zei Jakobus, want: geloof zonder werken is gewoon dood. Maar: zo'n nadruk op je daden, op wat je als christen moet doen, op je christelijke leven..., dat is toch ook wel heel gevaarlijk. Daar heeft Paulus vaak op gewezen, zo getuigen zijn brieven. Paulus heeft in een van zijn brieven zichzelf als waarschuwend voorbeeld genomen. 'Ik heb alles gedaan voor God', zo zegt hij in zijn Filippensenbrief, ik was een ijverige Wetsgeleerde, een uitmuntende student..., ik was een Farizeeër van het zwaarste kaliber..., ik heb christenen vervolgd..., maar ik zat helemaal op de verkeerde weg! Alles wat ik deed, dat bleek uiteindelijk waardeloos te zijn. *Het gaat erom wat Jezus voor jou heeft gedaan.* En dat bevrijdende Evangelie maakt Paulus aan jood en heiden bekend. We mogen leven van genade! En daar is niets van ons bij, wij hoeven geen eigen bijdrage te leveren, wij hoeven niet zelf iets te kunnen. Alleen genade. Efeziërs 2: 'want uit genade zijt gij zalig geworden (uit genade ben je gered), niet uit jezelf, maar het is Gods gave.' Het is volbracht!

Heel typisch: om dat kracht bij te zetten, noemt Paulus het voorbeeld van Abraham. Waarom dat typisch is: Jakobus gebruikt hetzelfde voorbeeld, en precies dezelf-

de Oudtestamentische tekst, maar dan om iets anders te zeggen. Nou, dat straks, eerst Paulus het woord geven: Paulus zegt: Abraham werd gerechtvaardigd door zijn geloof. Er staat in Genesis 15, vers 6: 'Abraham geloofde God en God rekende het hem tot gerechtigheid' Abraham mocht in de rechte verhouding tot God staan – het mocht goed zijn tussen God en hem - alleen op basis van Abrahams geloof. Hij hoefde daar verder niets voor te doen. Alleen te geloven, te vertrouwen. Verder was het allemaal genade van God, Gods onverdiende goedheid. En, zo zegt Paulus, weet je eigenlijk ook wanneer God dit tegen Abraham zei? Het was, toen Abraham nog niet besneden was. Dus zelfs die besnijdenis, *het* kenmerk van het joodse volk, was blijkbaar niet eens noodzakelijk. Dus jullie voorvader, de stamvader van jullie volk, Abraham zelf, laat al zien: geen enkel werk, geen enkele wet, geen enkele daad..., alleen de genade van God. Daar mag je van leven. Abraham hoefde nergens aan te voldoen. Er waren geen voorwaarden. Gods genade heeft het eerste woord. En het laatste woord. En het is zo'n groot woord, dat het al onze onvolkomenheden en zonden en falen laat verdwijnen.

Alleen genade. Dat moeten wij vasthouden, voor als wij ons straks in Jakobus gaan verdiepen. We moeten ons dat steeds weer te binnenbrengen: wij kunnen voor God niets bijdragen. Wij hoeven gelukkig ook niets bij te dragen. Wij mogen ons gedragen weten door de genade van God. Zeg nu zelf: we hebben als kerk toch de meest prachtige boodschap?

Alleen genade, dat is de Bijbelse lijn die tijdens de Reformatie in de zestiende eeuw zo duidelijk is uitgekomen. Sola gratia, zo klonk het tijdens de Reformatie. Alleen genade. Het was het antwoord op de Rooms katholieke Kerk die sterk was gericht op wat de mensen moesten bijdragen. Zelfs letterlijk bijdragen, in de zin van een geldbedrag geven om een

aflaat te kunnen kopen en zo kwijtschelding van je zonden te kunnen ontvangen. Maar ook: bidden voor de overledenen, zodat zij het vagevuur zouden kunnen verlaten. En de wekelijkse biecht voor jezelf en de communie. Lang niet alles was fout – er is door de Reformatie ook wel heel veel weggegooid, zo moeten wij achteraf zeggen – maar die diamant van God genade was zo onder het stof gekomen, die was zo dof geworden door al die menselijke verplichtingen en bezigheden. Nou, laten wij die schitterende diamant van Gods genade zorgvuldig bewaren. Elkaar van laten genieten dat wij hier in de kerk een leven van genade mogen leven zonder voorwaarden. Laten wij dat onszelf gunnen... en daar onze rust en zekerheid vandaan halen in de wedstrijd van het leven. En... gelukkig zijn protestanten en katholieken inmiddels ook samen die prachtige diamant van de genade wat aan het oppoetsen.

Maar nu naar Jakobus terug, want ik vertelde al: Jakobus wil met precies dezelfde Bijbeltekst die Paulus gebruikte iets anders aan ons duidelijk maken. 'Abraham geloofde God en het is hem tot gerechtigheid gerekend'..., ja, dat klopt wel. Maar waar bleek dat geloof van Abraham uit?, zo vraagt Jakobus ons. Nu, kijk maar naar wat Abraham deed, toen God hem op een keer de opdracht gaf om zijn zoon te offeren. (Wat hij gelukkig op het laatst niet hoefde

te doen). Toen Abraham die ongelooflijke opdracht kreeg, toen bleef hij niet bij zijn tent zitten, 'omdat hij het wel geloofde allemaal', nee, hij stond op! Hij hoorde en hij was gehoorzaam. Dat hoort dus bij elkaar. Abraham hoorde en deed. Niet alleen maar hoorder van het woord, maar ook een dader van het woord. Geloof is geen geloof zonder daden, zonder het in praktijk te brengen.

En kijk ook maar naar Rachab, zo zegt Jakobus. Als joodse gelovige wist Jakobus dat hij altijd twee getuigen nodig had om een waarheid als waarheid te poneren. Vandaar dat hij naast Abraham ook het voorbeeld van Rachab erbij haalt. Rachab, die vrouw uit Jericho, waar de verspieters van het volk Israël zich lang geleden hadden verstopt toen het erg gevaarlijk werd. Waaruit bleek Rachab geloof toen? Het hield niet op bij haar vertrouwen dat zij en haar familie wel zouden worden gered..., nee, Rachab kwam met haar geloofsvertrouwen ook in actie: zij verstopte de verspieters en heeft zo hun leven gered. Dat was haar geloof! Een levend geloof, zichtbaar in wat zij deed in die situatie die zo onverwacht op haar pad kwam.

Nu zijn er uitleggers die denken dat Jakobus Paulus een beetje (of: een heel beetje) wil corrigeren door te vertellen dat het niet alleen maar geloven is, maar dat je er ook wat mee moet doen. Dat zou dan ook de reden zijn waarom Jakobus hier precies hetzelfde voorbeeld van Abraham neemt. Om 'even duidelijk te maken dat Paulus die tekst over Abraham helemaal verkeerd heeft geïnterpreteerd'. Nu, ik zal hier niet helemaal over gaan uitweiden, maar ik denk dat het niet zo hoeft te zijn. Ik denk dat, als Paulus en Jakobus bij elkaar op de koffie zouden zijn geweest – en ze hebben elkaar waarschijnlijk ook in Jeruzalem ontmoet – dat zij helemaal niet van mening zouden verschillen of langs elkaar heen zouden praten. Nee, ook Paulus is er heel duidelijk over in zijn brieven dat bij je geloof ook een geloofsleven hoort. Dat die genadevolle liefde van God ook betekent dat je je ook genadevol naar anderen toe bent. En wat Jakobus betreft: hij heeft het er helemaal niet over dat je met je geloofsdaden iets moet gaan verdienen bij God. Dat je zelf iets aan je redding moet bijdragen. Dat Gods genade zeg maar 80 % van je redding is en dat je er zelf hard voor moet werken om tot de volledige 100 % te komen. Nee, wat is het punt van Jakobus: echt geloof, dat komt eruit in je leven. Dat kan niet alleen in je hoofd of in je hart veilig opgeborgen zitten. Nee, het is mooi als het veilig opgeborgen zit in je hart – ik hoop het wel – maar zoals je bloed vanuit het hart door heel je lichaam wordt gepompt..., zo kan het niet anders of het geloof in je hart zal ondertussen ook heel je lichaam, heel je leven doorbloeden. Het brengt je tot leven. Het geloof brengt verandering in je leven. Gods genade transformeert. Het heeft een uitwerking. En als het geen uitwerking heeft..., dan is het serieus de vraag of je geloof wel leeft. Of je wel met je geloof leeft. Want een geloof zonder werken, dat is dood, zo zegt Jakobus.

Deze haarscherpe boodschap van Jakobus is volgens mij dus geen reactie op Paulus. Nee, ik denk dat Jakobus in zijn brief alleen maar doorgeeft, wat hij heeft gehoord. Jezus Zelf heeft namelijk tijdens Zijn rondtrekken met de discipelen het steeds weer verteld hoe belangrijk het is dat je geloof ook een praktische uitwerking heeft. In de Bergrede bijvoorbeeld. Jezus maakte daarin heel duidelijk dat de Wet niet was afgeschaft, maar juist door Hem werd aangescherpt. Het gaat er niet om dat je tien

regels hoort en wat houdt, maar dat je die tien regels juist uitbouwt: niet alleen 'niet doden', maar ook 'iemand doodzwijgen' of 'iemand met woorden doden', dat is net zo erg! Want, zo zegt Jezus aan het einde van de Bergrede: niet iedereen die tegen mij zegt 'Heere, Heere' zal het Koninkrijk der hemelen binnengaan, maar wie de wil doet van Mijn Vader, Die in de hemelen is'. Niet alleen woorden, maar ook daden! ... Jezus vertelde op een ander moment eens een gelijkenis over twee zonen. Heel kort en bondig: de ene zoon zei tegen zijn vader, toen zijn vader hem opdroeg om in de wijngaard wat te gaan werken, 'ik zal het doen'..., maar hij deed het niet. De andere zoon zei 'ik wil niet', maar hij kreeg later spijt en ging toch. Dus: niet de woorden zijn belangrijk, maar... wat je doet. En dan nog iets als laatste: Jezus was op een keer in discussie met zijn volksgenoten en toen ging het – net zoals bij Paulus en Jakobus - ook over Abraham. De joden zeiden 'Abraham is onze vader.' Jezus zei tegen hen: 'als jullie Abrahams kinderen waren, zouden jullie de werken van Abraham doen.' Laat maar zien dat je een kind van Abraham bent! Dat zal moeten blijken... niet uit je woorden, maar uit je daden.

Is het u een beetje helder, nu ik ondertussen het halve Nieuwe Testament met u bent doorgewandeld? Het gaat er niet om dat het enkel en alleen genade is bij God..., maar dat volgens Jakobus in de kleine lettertjes ook staat dat je er toch ook wel wat voor moet doen, dat het niet zomaar gaat, maar dat je toch ook zelf aan de slag moet gaan. Nee, het is zoals met die vorige printer van mij: die vorige printer leek het soms prima te doen..., maar halverwege het printproces bleef dan het papier steken. En ja hoor: ik mocht weer het hele apparaat open maken om het papier in stukjes eruit te zien krijgen. Zo is het met geloof zonder werken. God wil een prachtig document van uw leven maken! Een document vol van genade. Het gaat God erom dat uw geloof en vertrouwen in de liefde van God tot uiting komt in je leven. Dat anderen het van je levensdocument kunnen aflezen. Dat het een uitwerking heeft op anderen. Dat het geloof transformeert, iets uitwerkt, op je inwerkt, dat het door je heen gaat, dat het handen en voeten krijgt... Maar wanneer je bij 'luisteren' stopt, dan ben je net zoals die printer: middenin het hele proces stop je opeens..., waardoor het helemaal misloopt..., het is nog erger dan dat je er helemaal niet aan begonnen was. Het loopt dood. Ik heb uiteindelijk een nieuwe printer moeten kopen, doordat hij op de helft steeds stopte. Horen en doen zijn geen twee dingen..., het is één. Eén proces. Eén genadewerk van de Heilige Geest. En daarom zou het zo vreemd zijn om op de helft te stoppen.

Moet je dan gaan twifelen, als het misgaat met die uitwerking van je geloof in je leven? Als je daden zo weinig voorstellen? In mijn voorbeeld: moet je ervan schrikken, als je printer weer vastloopt en de uitwerking van je geloof er zo belabberd in stukjes uitkomt? Nee, ga dan met Paulus weer mee terug naar het kruis en verwonder je erover dat je alweer op die genade van God terug mag vallen. Maar als je in dankbaarheid met Paulus voor het kruis hebt geknield en daar je verfrommelde papiertjes hebt achtergelaten..., ga dan ook weer met Jakobus verder vanaf dat kruis... en laat de Heilige Geest met een nieuwe witte bladzijde van je leven aan de slag gaan.

Aan wat voor uitwerking dacht Jakobus eigenlijk? Want dat is nog wel belangrijk natuurlijk...

Nou, zijn hele brief staat vol van allemaal voorbeelden waar je geloof het dagelijks leven raakt, maar in de stukjes die wij nu uit zijn brief gelezen hebben noemt hij een paar dingen:

Hij heeft het bijvoorbeeld over je tong in toom houden (1,26). Daarmee bedoelt hij: let op je woorden, let erop wat er uit je mond komt. En dat gaat niet alleen over vloeken of scheldwoorden. Maar ook over roddelen. Over dingen zeggen die gewoon niet opbouwend zijn, die niet helpen, maar een ander juist schaden. Het gaat over wat bij jou de verhouding is van 'klaagzangen' en 'dankliedertjes' (hoewel dat niet bij iedereen dezelfde verhouding hoeft te zijn.) Het gaat om de verhouding complimentjes versus kritiek die er uit je mond komt. Altijd iets weten te vertellen wat niet klopt of proberen om iets positiefs te noemen.

Jakobus noemt ook iets anders wat hij onder 'de goede werken' verstaat, namelijk: wezen en weduwen bezoeken in hun verdrukking (1,27). Zorg besteden aan de meest kwetsbare mensen in de samenleving. Toentertijd waren dat de wezen en weduwen. Jakobus zegt in hoofdstuk 2 heel cynisch: je kunt ze wel warmte en smakelijk eten toewensen, maar als jij zelf niet hen voedsel geeft en van warme kleding voorziet..., dan doen je woorden eerder afbreuk dan dat ze de ander bemoedigen. Niet alleen woorden, ook daden!

Jakobus heeft het bij 'je geloof in praktijk brengen' ook over 'jezelf onbesmet bewaren' in deze wereld. Ervoor waken dat je met dezelfde virussen wordt besmet als veel anderen. Het virus van hoogmoed. Het virus van opgejaagd zijn en geen tijd voor anderen hebben. Het virus van ik-moet-nu-genieten-anders-ga-ik-dood. Het virus van moeten-presteren. Het virus van alleen-je-mooie-kant-laten-zien. Het virus van je-leven-vullen-met-van-alles-en-nog-wat-zodat-het-propvol-zit. Er zijn zoveel dingen waarmee je besmet kunt raken, ieder van ons is weer vatbaar voor andere besmettingen.

Dit zijn wat voorbeelden, maar ik denk hè dat Jakobus dit wil doorgeven: *echt vertrouwen op God...*, *echt je aan God vasthouden...*, *dat heeft gevolgen*. Geloven heeft gevolgen. Je hoeft niet gelijk te gaan denken aan allemaal dingen die je moet doen, die je moet kunnen, dat je hard moet gaan werken enzovoort. Nee, het gaat erom dat je geloof niet los staat van je dagelijkse leven. Het gaat er om *hoe* je de dingen doet. *Hoe* je reageert. *Hoe* je er voor God kunt zijn. *Hoe* je met je geld omgaat. Wat je doet met je vrije tijd. Met welke mensen je omgaat: mensen die je wel passen en aanspreken, of ook de mensen met een gebruiksaanwijzing? Geloven heeft gevolgen, dat gaat je wat kosten.

Ik blijf nu wat dichtbij huis met het inkleuren van 'niet alleen woorden maar ook daden' – maar die uitwerking van ons geloof in de genadevolle God en onze Redder Jezus Christus, de uitwerking daarvan kan ook nog grotere proporties aannemen. Even twee voorbeelden: Door de Bevrijdingstheologie die in de jaren 60 van de vorige eeuw in Zuid-Amerika opkwam, is men in de kerk – die zeker niet onbevlekt was - meer oog gaan krijgen voor de ongelijkheid die er is, voor de verborgen discriminatie, voor patronen van onderdrukking en uitbuiting. De Bijbel werd gelezen, opnieuw gehoord, anders gehoord... en er zijn vervolgens wat daden van verzet en strijd geleverd door deze beweging... en eigen

zonden beleden en ongezonde, goddeloze patronen doorbroken. Er valt heel wat over deze beweging te vertellen en ook te discussiëren, maar waar het mij omgaat: de woorden van de Bijbel gingen spreken in de levens van deze mensen met veelomvattende gevolgen en daden.

Tweede voorbeeld: op dit moment zie je een andere beweging in de kerk... een groene beweging, die ons tot het besef wil brengen hoe wij als mensen onszelf wel heel erg in het centrum van de wereld hebben geplaatst, ten koste van de rest van de schepping. Dit is ook een beweging, waarin het geloof praktisch wordt gemaakt en waarin het luisteren en doen, de woorden en de daden, niet los van elkaar staan. Want: de psalmen over de schepping meezingen en op zondagmiddag je geloof in God de Schepper belijden, dat heeft echt gevolgen voor wat ik doordeweeks met Zijn aarde doe.

Nu hoeft u van mij geen aanhanger te worden van de bevrijdingsbeweging uit de jaren '60 of de groene theologie uit het laatste decennium, maar ze laten mij zien hoe geloven echt gevolgen heeft. Dat je soms keuzen moet maken, tegen je eigen vaste patronen in. Dat je innerlijke weerstand moet zien te overwinnen misschien. Dat het je pijn gaat doen. Dat je in ieder geval niet stil kunt blijven zitten luisteren naar de woorden van God en de volgende week weer hetzelfde ritueel, zonder dat je leven met God en met anderen en met de rest van de schepping erdoor wordt geraakt.

Ik sluit af met een van de vele beelden die Jakobus gebruikt. Jakobus vergelijkt (1,23-24) iemand die alleen hoorder is met iemand die zichzelf in een spiegel ziet en die vervolgens wegloupt en gelijk zichzelf weer vergeten is. Nu, in onze tijd met allerlei spiegels kan dat misschien zomaar gebeuren, maar in die tijd waarin spiegels een zeldzaamheid waren, zou dat toch eigenlijk niet moeten kunnen gebeuren. Dan zou het toch bijzonder vreemd zijn als het zien van je eigen gezicht geen indruk op je zou maken...

Nu: hoe kan het dat wij, als wij onszelf in Gods spiegel zien als kinderen die mogen leven van die wonderlijke genade van God en Zijn trouw en liefde... en als wij over onszelf in de Bijbel lezen..., hoe kan het dat wij wegloupen en dat zo weer zijn vergeten? Zijn wij dan echt vergeten wat voor een wonderlijke liefde... en een onverdiende

genade... en een geweldige vrijheid wij hebben gehad? Hebben wij dat echt niet in de spiegel afgelezen? Waren wij te gehaast om het tot ons door te laten dringen? Waren onze gedachten teveel, ons hoofd te vol? Kijk nog eens in de spiegel. En wees in de kleine dingen die je doet en de grote keuzen die je maakt in al je werken en daden een reflector van wat je in de spiegel hebt mogen ontdekken.